

บทที่ 3

บริบทพื้นที่โครงการชุดคั่นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน

ในบทที่แล้ว การพัฒนาจากสมัยอาณานิคมจนถึงปัจจุบันของ ส.ป.ป.ลาว แสดงให้เห็น การเข้ามาของทุนจากภายนอกประเทศที่เข้ามาแทรกแซงและกอบโกยทรัพยากรธรรมชาติจาก โอกาสในสถานการณ์ต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่สิบปีในช่วงที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส เรื่อยมาจนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปัจจุบันเมื่อรัฐลาวได้ปรับเปลี่ยนนโยบายการพัฒนา ประเทศของรัฐลาวมาเปิดเสรีทางการค้าการลงทุนแล้ว ยังเปิดโอกาสการลงทุนทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานทรัพยากรธรรมชาติสำคัญที่สร้างผลกำไรมหาศาล แก่ลาว ได้แก่ ไม้ คีบูก ยิบซัม ตะกั่ว หินเกลือ เหล็ก ถ่านหินลิกไนต์ ทองแดง สังกะสี อัญมณี หิน อ่อน น้ำมัน ทองคำ เป็นต้น รวมไปถึงการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า ยังเป็นโอกาส ที่ให้ทุนจากภายนอกและทุนนิยมชายขอบได้สับช่องโอกาสเข้ามาลงทุนในลาว โดยเฉพาะจาก โครงการสัมปทานทำเหมือง ที่สำคัญคือเหมืองแร่ “ทองคำ” โครงการใหญ่ที่สุดที่เข้ามาลงทุนใน ประเทศลาวคือ “โครงการเหมืองทอง-ทองแดงเซโปน” ที่เริ่มการขุดค้นสายแร่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993

โครงการเหมืองทอง-ทองแดงเซโปน เป็นที่สนใจระดับนานาชาติ เนื่องจากการทำ เหมืองส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของผู้นรอบเหมือง และในปลายปีแรกที่ผลิต ใน ขณะที่ทางบริษัท Oxiana Ltd ได้ทำเรื่องขอยืมเงินจาก The European Investment Bank เพื่อทำ เหมืองทอง-ทองแดงที่เซโปนนั่นได้มี กลุ่มองค์กรเอกชน Friends of the Earth International (Rod Harbinson, 2003) ยื่นเอกสารขอคัดค้านการกู้ยืมเงินดังกล่าว แม้ว่ารายงานดังกล่าวจะเป็นการ คาดคะเนหรือวิพากษ์วิจารณ์นโยบายที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และสิทธิ มนุษยชนด้านต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการทำโครงการเหมือง

ดังนั้น ในบทที่ 3 นี้จะนำเสนอข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่การดำเนินโครงการชุดคั่นบ่อทอง- ทองแดงเซโปนและการใช้สอยพื้นที่ภายในตัวเหมือง ตามแผนต่างๆ ที่ตั้งอยู่เมืองวิตะบูลี แขวง สะหวันนะเขต ซึ่งปัจจุบันเป็นการตกลงร่วมกันระหว่างรัฐบาล ส.ป.ป.ลาว และบริษัทมินเมทัลกรุ๊ป ของประเทศจีน นอกจากนั้นในบทนี้ยังกล่าวถึง โครงสร้างการบริหารจัดการตามตำแหน่งงาน ภายในเหมืองที่แสดงให้เห็นการแบ่งงานกันทำเชิงเพศภาวะและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง หญิง-ชายอย่างมีนัยสำคัญด้วย

3.1 พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของแขวงสะหวันนะเขต

โครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน ตั้งอยู่ที่เมือง (อำเภอ) วิลละบูลี (Vilabouly District) แขวง (จังหวัด) สะหวันนะเขต (Savannakhet Province) ทางภาคกลางตอนใต้ของ ส.ป.ป.ลาว ซึ่งแขวงสะหวันนะเขตนี้เป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นเมืองชายแดนที่เป็นจุดเศรษฐกิจพิเศษที่มีเส้นทางเชื่อมต่อระหว่าง สะหวันนะเขต-มุกดาหาร และ สะหวันนะเขต-เวียตนาม

3.1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์แขวงสะหวันนะเขต

แขวงสะหวันนะเขต ประกอบด้วย 15 เมือง มี 1,543 บ้าน 131,118 ครอบครัว ตั้งอยู่ระหว่างเส้นขนานที่ $17^{\circ} 07'$ องศาเหนือถึงเส้นขนานที่ $16^{\circ} 05'$ องศาใต้ และในเส้นแวง $106^{\circ} 7,2'$ องศาตะวันออกถึง $104^{\circ} 3,6'$ องศาตะวันตก

ก) ลักษณะทางภูมิประเทศ เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 21,774 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศตะวันออก	ติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียตนาม
ทิศตะวันตก	ติดกับราชอาณาจักรไทย ซึ่งถือแม่น้ำโขงเป็นเกณฑ์แบ่งเขตแดน
ทิศเหนือ	ติดกับแขวงคำม่วน ซึ่งถือแม่น้ำเซบั้งไฟ เป็นเกณฑ์แบ่งเขตแดน
ทิศใต้	ติดกับแขวงสาละวัน

แขวงสะหวันนะเขต เป็นแขวงที่ได้รับผลกระทบจากลมมรสุมด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ทำให้มีปริมาณน้ำฝนมากและอากาศมีลักษณะร้อนชื้น

ข) ลักษณะทางกายภาพ แขวงสะหวันนะเขต เป็นพื้นที่ราบที่กว้างใหญ่ ตั้งอยู่ภาคกลางตอนใต้ของ ส.ป.ป.ลาว ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือและทิศใต้มีเทือกเขาและเนินเขาสลับซับซ้อนกัน จุดต่ำสุดเทียบกับระดับหน้าน้ำทะเลประมาณ 100 เมตร และสูงสุด 1,353 เมตร

ภาพที่ 3.3 แผนที่การแบ่งเขตแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว³

ลำดับต่อไปผู้ศึกษาจะกล่าวถึงบริบทพื้นที่ของเมืองวิละบูลีซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งโครงการชุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน เป็นโครงการเหมืองระดับใหญ่ที่สุดในประเทศ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เป็นจำนวนมาก เมื่อก่อนเหมืองเซโปนตั้งอยู่ในอำเภอเซโปนแต่เนื่องจากเป็นเมืองขนาดใหญ่ลำบากในการปกครอง เมื่อมีเหมืองเข้ามาตั้งอยู่จึงเป็นตัวผลักดันให้ทางรัฐบาลลาวตัดสินใจแยกอำเภอเซโปนออกเป็นอีกอำเภอหนึ่งคือ “อำเภอวิละบูลี” ที่เป็นที่ตั้งเหมืองจนถึงปัจจุบันนี้

3.1.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์เมืองวิไลบุรี

เมืองวิไลบุรี มีเนื้อที่ 1,141.40 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 30,276 คน หญิง 15,195 คน ประชาชน 70% เป็นชนเผ่าผู้ไท ส่วนอีก 30% เป็นชนเผ่าลาวเทิง ประชาชนส่วนมากนับถือศาสนา พุทธแต่มีบางส่วนที่ยังคงนับถือผี ชาวบ้านมีการดำรงชีวิตแบบราบเรียบทำมาหากินด้วยการทำไร่ ทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนที่เคลื่อนย้ายออกไปทำงานในเมืองซึ่งมีทั้งไป

³ ภาพถ่ายขณะภูมิประเทศจาก <http://maps.google.co.th/maps/Sepon, Savannakhet, Laos, Febuary, 2011>.

ทำงานเป็นกรรมกรและขายของปลีกต่างๆ นอกจากนั้นยังมีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังต่างประเทศโดยเฉพาะทำงานที่ประเทศไทยเป็นลูกจ้างตามร้านอาหาร งานบริการต่างๆ หรือทำงานที่ใช้แรงงาน

เมืองวิละบูลี อยู่ในบริเวณเขตภูคอย ห่างจากตัวเมืองแขวงสะหวันนะเขตประมาณ 192 กิโลเมตร ซึ่งถ้าใช้รถโดยสารประจำทางจะใช้เวลาร่วม 4-5 ชั่วโมง เมืองวิละบูลีเป็นหนึ่งใน 15 เมืองของแขวงสะหวันนะเขต ประกอบด้วย 101 หมู่บ้าน ตั้งอยู่บนทางหลวงสายเอเชีย 28A

ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง ยากที่รัฐจะเข้าไปควบคุมดูแล จึงมีนโยบายให้หมู่บ้านต่างๆ ที่อยู่บนที่สูงเคลื่อนย้ายลงมาตั้งถิ่นฐานในที่ลุ่มและพื้นที่ใกล้กับเส้นทางหลวงสายเอเชีย เพื่อสะดวกต่อการ “พัฒนา” และอ้างว่า ประชาชนจะเข้ารับบริการต่างๆ ของรัฐได้อย่างทั่วถึง เมืองวิละบูลีมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่ม ประกอบไปด้วย 55 หมู่บ้าน เหมาะกับการทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว และพื้นที่สูงหรือพื้นที่บนภูเขา ประกอบไปด้วย 46 หมู่บ้าน ซึ่งรวมหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ด้วย แม้ว่าจะเป็นที่ตั้งที่ว่าการเมือง และที่ตั้งของเหมืองทอง-ทองแดงเซโปน แต่กลับมองว่าเป็นพื้นที่ด้อยพัฒนามากว่าเมื่อเทียบกับพื้นที่ราบลุ่มในเมืองวิละบูลี

ตาราง 3.1: จำนวนหมู่บ้านและครัวเรือนยากจนใน 4 ตัวเมืองยากจนของแขวง (ปี 2004)

ลำดับ	ชื่อเมือง	จำนวนหมู่บ้านรวม	จำนวนหมู่บ้านยากจน	อัตราส่วนหมู่บ้านยากจน	จำนวนครัวเรือนรวม	จำนวนครัวเรือนยากจน	อัตราส่วนครัวเรือนยากจน
1	เมืองพิน	116	72	62,07%	7.160	3.110	43,44%
2	เมืองเซโปน	159	128	80,50%	7.138	5.008	70,16%
3	เมืองนอง	79	58	73,42%	3.268	2.259	69,12%
4	เมืองวิละบูลี	103	54	52,43%	4.176	2.153	45,56%

ที่มา: จากแผนกแผนการ- การลงทุน (องค์คณะพรรคอำนาจการปกครองแขวงสะหวันนะเขต, 2005: 45)

ตามข้อมูลของแผนกแผนการและการลงทุนของแขวงสะหวันนะเขตได้ระบุไว้ว่า เมืองวิละบูลีถือเป็นหนึ่งในสี่เมืองที่ยากจนที่สุดในแขวงสะหวันนะเขตและเป็นตัวเมืองที่เพิ่งแยกตัวออกมาจากเมืองเซโปน เมื่อเมืองวิละบูลีเริ่มขยายตัวมีผู้คนเพิ่มมากขึ้นและเริ่มมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากขึ้นจึงมีร้านอาหารต่างๆ เกิดขึ้นเพื่อรองรับผู้มาท่องเที่ยวในเมืองวิละบูลีแห่งนี้ จึงเกิดร้านอาหารที่ขายอาหารและเครื่องดื่มมาเท่าที่สอบถามคนในเมืองมีเพียง 2 แห่ง และมีเพียงแห่งเดียวที่มีคาราโอเกะด้วย ส่วนโรงแรมนั้นไม่มี แต่มีบ้านพักให้เช่าอยู่ 4 แห่ง และในเมืองมี

ปั้มน้ำมันอยู่เพียง 4 แห่ง เป็นปั้มนขนาดเล็กและมีเพียงแห่งเดียวที่เป็นของรัฐบาลคือบริษัทน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนที่เหลืออีก 3 แห่งนั้นเป็นของเอกชนคือชาวบ้านที่เป็นคนลาวนั่นเอง นอกจากนั้นยังมีถังน้ำมันที่เป็นเสมือนปั้มเล็กๆ ไว้คอยบริการยังพื้นที่ต่างๆ อย่างกระจายตามบ้านชาวบ้านทั่วไป

นอกจากนั้นในเมืองวิลละบูลีนียังโรงพยาบาลเพียงแห่งเดียวเท่านั้น คือโรงพยาบาลเมืองวิลละบูลี จากการสอบถามเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเมืองวิลละบูลีได้ให้ข้อมูลว่า โรงพยาบาลเมืองวิลละบูลีสร้างขึ้นตั้งแต่ปีค.ศ. 1993 แต่เนื่องจากเป็นเมืองมีพื้นที่กว้างขวางพอสมควร ทางพรรคฯ และรัฐบาลจึงได้สร้างสุซุลาขึ้นอีก 8 แห่งคือ เขตอังกา นามม น้ำปะเคน นาแก เมืองวัง นาเซียงแลดงยาง นามะฮ์ เพื่อเป็นหน่วยบริการด้านสาธารณสุขให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าว ในโรงพยาบาลวิลละบูลีมีจำนวนแพทย์ 13 คน ซึ่งเรียกว่าหมอ มีทั้งจบการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาตรีอย่างละคน นอกนั้นจบการศึกษาระดับกลางและขั้นต้นเท่านั้น โรคที่มักเจอบ่อยๆ นั่นคือ ไข้หวัด ไทฟอยด์ อหิวาต์ ปอดอักเสบ

ชาวเมืองวิลละบูลีไม่ค่อยมาโรงพยาบาลกันเพราะกลัวเรื่องค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชาติพันธุ์จะไปรักษากับหมอพื้นเมืองที่มีอยู่เกือบทุกหมู่บ้านซึ่งมีทั้งผู้ชายและผู้หญิงในจำนวนที่เท่าๆ กัน ส่วนการรักษาด้วยสมุนไพร จะมีหมอพื้นเมืองเป็นคนรักษาโดยหาสมุนไพรจากป่าใกล้ๆ หมู่บ้านนั่นเอง นอกจากนั้นยังมีคนทรงเจ้าเข้าผีเพราะเมื่อก่อนนี้คนในเมืองนี้ยังนับถือผีเป็นส่วนใหญ่ หมอผีส่วนใหญ่เป็นผู้ชายชราที่สืบทอดวิชากันมาแต่โบราณ

ชาวบ้านจะรักษาด้วยวิธีพื้นบ้านและไสยศาสตร์ก่อนจนรักษาไม่ได้จริงๆ แล้วจึงค่อยมาใช้บริการโรงพยาบาล ตัวอย่างเช่นการคลอดบุตรนั้นส่วนมากจะคลอดที่บ้านมากกว่าที่จะเข้ามาคลอดที่โรงพยาบาล ในโรงพยาบาลแห่งนี้มีอยู่ 5 ตึกเล็กด้วยกัน และทางโครงการเหมืองได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการสร้างสำนักงาน 1 ตึก และตึกผู้ป่วยขึ้นอีก 1 ตึก

นอกจากนี้ในเมืองวิลละบูลีนียังมีโรงเรียนเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรและรายรับของคนในครอบครัวและก็ถือว่ามีส่วนที่ไม่เพียงพอต่อประชากร โรงเรียนมีอยู่ประมาณ 73 แห่ง แบ่งเป็นระดับประถมศึกษา 69 แห่ง มัธยมศึกษาตอนต้น 2 แห่ง และมัธยมศึกษาปลาย 2 แห่ง แม้ว่ารัฐบาลพยายามส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง แต่จากการสังเกตของผู้ศึกษาจะเห็นเด็กวัยรุ่นที่ควรจะเรียนอยู่ระดับมัธยมนั้นออกมาทำธุรกิจส่วนตัวหรือทำงานในเหมืองเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

แม้ว่าปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้จะมีความเป็นเมืองแบบใหม่ที่แตกต่างจากเมื่อก่อนและพื้นที่อื่นๆ ในประเทศลาว สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ก็คือ เหมือง ที่นำการ

พัฒนาเข้ามายังเมืองนี้ ทำให้ชาวบ้านได้มีอาชีพหน้าที่การงานและทางเลือกในการทำมาหากินที่หลากหลายขึ้น และเมืองนี้ยังได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการเหมือง พื้นที่เมืองนี้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของโครงการพัฒนาต่างๆ ทั้งจากรัฐบาลลาวและบริษัทลันซางมินเนรลส์ (Lane Xang Minerals) โครงการพัฒนาในเมืองนี้มีแหล่งเงินทุนที่ได้จาก 3 แหล่งคือ 1. งบประมาณที่ผ่านลงมาจากแขวงสะหวันนะเขต 2. เงินจากกองทุนบรรเทาความยากจนแห่งชาติ (The National Poverty Reduction Fund) และจาก 3. บริษัท ลันซางมินเนรลส์ ซึ่งได้ตั้งกองทุน The Sepone Trust Fund (STF) เพื่อดำเนินโครงการพัฒนาที่ได้รับผลกระทบจากเหมืองเซโปน ในเขตเมืองวิละบูลี (Damdouane Khouangvichit, 2010: 69-70)

เมื่อมีการค้นพบว่ามีแร่ทองคำ-ทองแดงเป็นจำนวนมากนับตั้งแต่อดีตแล้ว ส.ป.ป.ลาว คาดหวังว่าการทำเหมืองเป็นการลงทุนที่ได้ผลคุ้มค่าแน่นอน (คุ้ม /กำไร /ขาดทุน? แต่ปี 2009 รายงานว่าได้กำไร 52%) โดยเฉพาะผลสำรวจพื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองวิละบูลีพบแร่สำคัญหลายชนิด

3.1.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์เมืองเซโปน

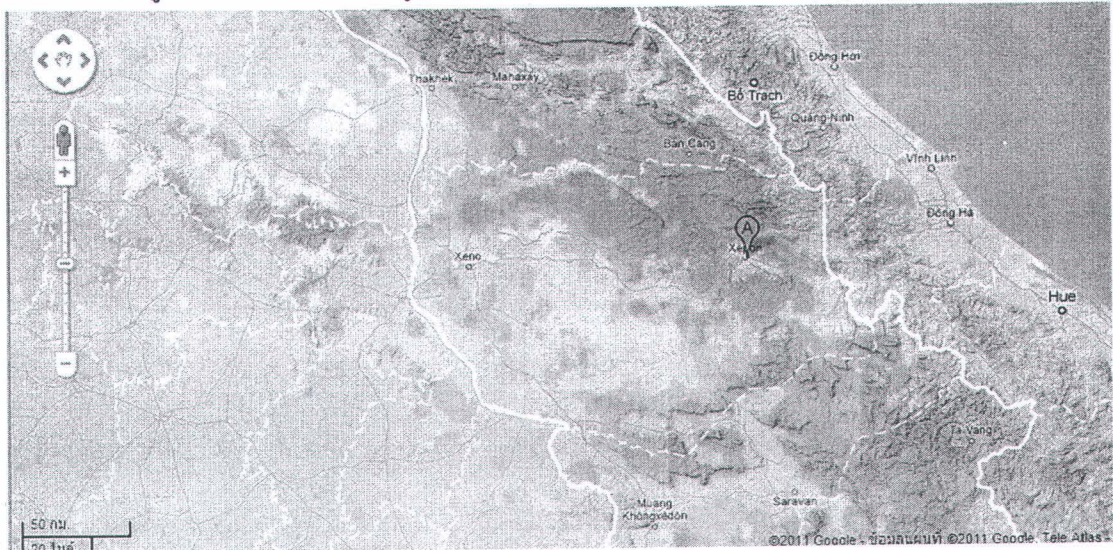
ลักษณะทางภูมิประเทศ เมืองเซโปน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของสะหวันนะเขต เดินทางบนเส้นทางหลวงหมายเลข 9 ประมาณ 192 กิโลเมตร

เซโปนเป็นเมืองที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติเมื่อครั้งเกิดสงครามทำลายลงมากที่สุด เพราะในอดีตเซโปนเป็นเมืองผ่านเส้นทางสายโฮจิมินห์อันเป็นเส้นทางรบที่มีชื่อเสียงมากในสงครามอินโดจีน เป็นส่วนหนึ่งของถนนทุรกันคารที่ซับซ้อนเลียบชายแดนลาว-เวียดนาม ตั้งต้นจากโพนสะหวันนะเขตลงมาถึงอัตตะปือและมีทางต่อไปยังกัมพูชาได้ ในอดีตเส้นทางสายนี้ พวกเวียดนามห์สร้างไว้เพื่อลำเลียงพลสู้รบกับทหารฝรั่งเศส ช่วงสงครามอินโดจีน พ.ศ. 2506 - 2517 กองทัพเวียดนามเหนือใช้เป็นเส้นทางลำเลียงพล และอาวุธยุทธโปกรณ์ไปยังเวียดนามใต้ สหรัฐอเมริกาพยายามทำลายถนนเส้นนี้โดยทิ้งระเบิดอย่างหนัก ปัจจุบันยังคงมีกับระเบิดและร่องรอยซากอาวุธยุทธโปกรณ์อยู่เกลื่อนกลาดตามข้างถนน เป็นเครื่องยืนยันเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของสงครามที่เกิดขึ้นตลอดเส้นทางให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก

3.2 พื้นที่สัมปทานโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน

โครงการเหมืองเซโปนมีพื้นที่สัมปทานทั้งหมด จำนวน 1,250 ตารางกิโลเมตร โดยผู้รับผิดชอบสัมปทานคือ บริษัทมินเมทัลกรุ๊ป (Mine Metal Group) มูลค่า 1,3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ซึ่งโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน ต้องเดินทางมาด้านตะวันออกประมาณ 235 กิโลเมตร หากเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 3 ชั่วโมงตามถนนเลขที่ 9 ถึงนาบ่อ-เซโปน 192 กิโลเมตร หลังจากนั้นเลี้ยวซ้ายไปตามถนนเลขที่ 28A ประมาณ 43 กิโลเมตรก็จะถึงโรงงานทองและทองแดง เซโปนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยภูเขา

ภาพที่ 3.4 ภาพจุดที่ตั้งโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดง เซโปน เมืองวิไลบูลี⁴

3.2.1 เส้นทางการลงทุน บริษัทต่างชาติหลังไหลเข้ามาลงทุนทำการสำรวจ ขุดค้น และผลิตอยู่ในลาวตั้งแต่ ปีค.ศ. 1989 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลแห่ง ส.ป.ป.ลาวได้ค้นคว้าและมีทิศทางนโยบายเห็นดีให้บริษัท CRA Exploration ประเทศออสเตรเลียเข้ามาสำรวจแร่ธาตุต่างๆ อยู่เขตภูผาค้าง และภูแท่งคำ ได้เซ็นสัญญาสัมปทานสำรวจและผลิตแร่ธาตุ (MEPA) ร่วมกับรัฐบาลแห่ง ส.ป.ป.ลาว ขึ้นในวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1993 ที่นครหลวงเวียงจันทน์อย่างเป็นทางการ ในเนื้อที่ 5,000 ตารางกิโลเมตร ถึงปีพ.ศ. 2005 บริษัทมีพื้นที่รักษาไว้ 1, 247 ตารางกิโลเมตร และได้รับอนุญาตขุดค้นในเนื้อที่ 28.51 ตารางกิโลเมตร ในปีค.ศ. 2003

ในปี ค.ศ. 1998–1999 CRA ได้ร่วมธุรกิจเข้ากับ RTZ ต่อมาได้รวมบริษัทเข้าเป็น Rio Tinto การสำรวจระยะเยียดได้สำเร็จ สามารถประเมินผลเบื้องต้นของโลหะทองคำได้ 3.5 ล้านออนซ์ (100 ตัน) ซึ่ง Rio Tinto เล็งเห็นว่าไม่เหมาะสมกับคนที่จะขุดค้น จึงได้ขายหุ้นให้ Oxiana Resource NL 80% Rio Tinto ยังคงเหลือไว้ 20% ยอดมูลค่าใช้จ่ายในการสำรวจมีประมาณ 27 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

⁴ ภาพถ่ายจาก <http://maps.google.co.th/maps/Sepon, Savannakhet, Laos, Febuary, 2011>.

ต่อมาในปีค.ศ. 2002-2003 ก่อสร้างโรงงานทองแดง มูลค่า 235 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2003 ได้จัดตั้งพิธีเปิดโรงงานผลิตทองอย่างเป็นทางการ และได้เริ่มส่งผลิตภัณฑ์ ทอง-เงิน สินค้าพิเศษของชาติลาวออกสู่ต่างประเทศเป็นครั้งแรก

พอถึงปลายปีค.ศ. 2003 บริษัทได้ซื้อหุ้นจำนวน 20% กับบริษัท Rio Tinto ซึ่งปัจจุบันโครงการสำรวจการขุดค้น การผลิตทอง-ทองแดง โรงงานทอง โรงงานทองแดง ได้เป็นของบริษัท Oxiana ทั้งหมด 100% ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อมาเป็น Oxiana Limited

ในปีค.ศ. 2008 บริษัทอ็อกเซียน่า-ล้านช้างมีเนรล จำกัด (Oxiana-LXML) ได้รวมกับบริษัทซินิเฟ็ค (Zinifec) (ซึ่งเป็นบริษัทของออสเตรเลีย) เข้าเป็นบริษัทเดียวกันและเปลี่ยนชื่อเป็น อ็อกซ-ล้านช้าง มีเนรล จำกัด (OZ-LXML)

แต่พอมาถึงในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2009 บริษัทอ็อกซ-ล้านช้าง ได้ถูกขายให้ บริษัทมินเมทัลกรุ๊ป (Mine Metal Group) มูลค่า 1.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และถูกเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัทมินเมทัล-ล้านช้าง จำกัด (MMG-LXML) จนถึงทุกวันนี้

MMG เป็นหนึ่งในผู้ผลิตสังกะสีใหญ่ที่สุดในโลก รวมทั้งผู้ผลิตทองแดง, ตะกั่ว, ทอง และเงินรายสำคัญ MMG มีคนจีนเป็นเจ้าของในนามบริษัท Minmetals Resources Limited (MMR) และเป็นหนึ่งในสถานประกอบการที่ถูกระบุไว้ว่าเป็นรายที่ใหญ่ที่สุดในสาธารณรัฐประชาชนจีน และมีการจัดอันดับความมั่นคงทางการเงิน โลกให้อยู่ในอันดับที่ 331 จากจำนวน 500 อันดับ แต่ยังเป็นความภาคภูมิใจสำหรับ Minmetals ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่าน LXML (Lane Xang Minerals Limited) ในการดำเนินงานโครงการขุดค้นทองและทองแดงเซโปน ที่แขวงสะหวันนะเขต MMG ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2009 ซึ่งมีการดำเนินงานด้านเหมืองแร่ตั้งอยู่ในประเทศออสเตรเลียและ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และมีโครงการสำรวจในประเทศออสเตรเลียและเอเชีย อเมริกาเหนือ สำนักงานใหญ่ของ MMG อยู่ในเมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย

ทางโครงการเหมืองเซโปนได้แบ่งพื้นที่ในการสำรวจ ขุดค้น และผลิตทอง-ทองแดง ออกเป็น 3 ส่วนคือ

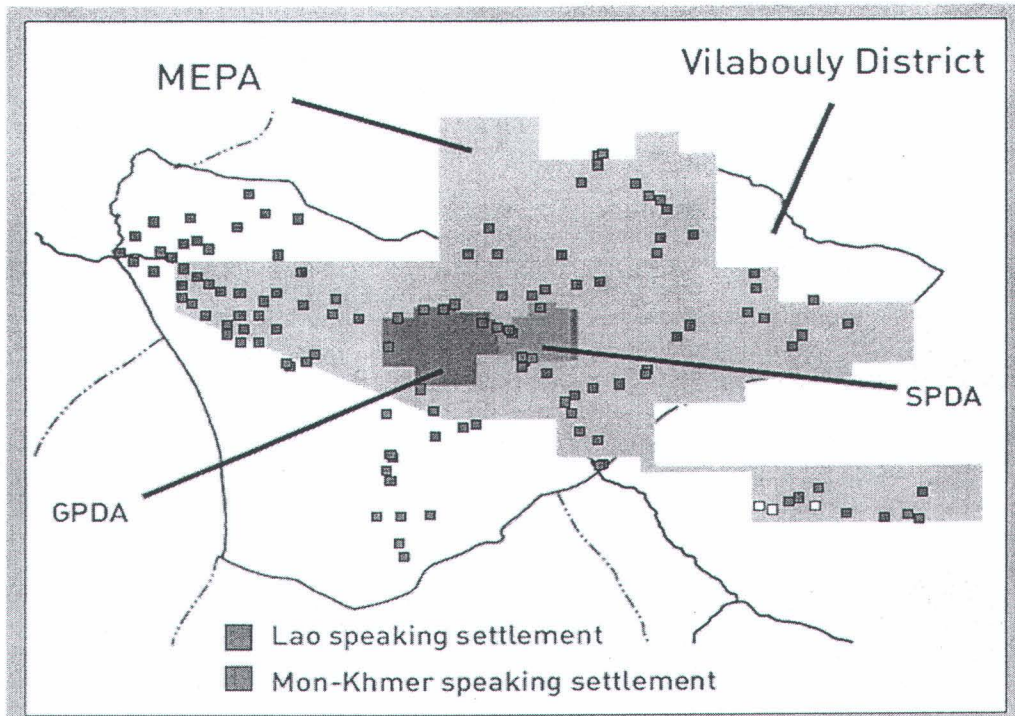
3.2.2 พื้นที่สำรวจแร่ทอง-ทองแดง (MEPA: Mineral Exploration and Production Agreement Area)

เขตปกครองพื้นที่ตกลงในการสำรวจและผลิตแร่ MEPA (Mineral Exploration and Production Agreement Area) หรือ (เขตปกครองพื้นที่ตกลงในการสำรวจและผลิตแร่) เป็นบริเวณ

บ้านอยู่อาศัยที่ LXML (ล้านช้างมิเนอร์ล จำกัด) ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในพื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์ในการสำรวจและทำเหมืองแร่ MEPA เป็นสัญญาลงนามกับรัฐบาลลาวในปีค.ศ. 1993 โดยทั่วไปจะระบุว่าเราสามารถสำรวจและใช้ทรัพยากรที่ใดก็ได้ในพื้นที่ MEPA (ประมาณ 1,250 ตารางกิโลเมตร) ตราบใดที่เราให้ค่าตอบแทนที่เพียงพอสำหรับผลกระทบทั้งหมดในที่ดินในท้องถิ่นและการใช้น้ำนอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจและการให้โอกาสในการทำงานเพื่อคนในท้องถิ่น

ในเขตพื้นที่ MEPA ซึ่งทางโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปนได้สัมปทานไปนั้นได้ครอบคลุมเกือบทั้งเมืองวิละบูลี ซึ่งมีจำนวน 84 หมู่บ้าน ดังนี้ บ้านอ่างคำ บ้านวังมาฮัง บ้านน้ำมะฮี้ บ้านวังละเว บ้านน้ำจะโละ บ้านน้ำปา บ้านสบปา บ้านสบสะลุง บ้านสะเลาะ บ้านกะลาย บ้านซุง บ้านสบปะกอย บ้านอาปอน บ้านดาลี บ้านแก้งเก็ก บ้านนากะจีน บ้านน้ำพุก บ้านห้วยค่าง บ้านนาหอย บ้านวังท่าควาย บ้านต่อเฮือ บ้านกกหมาก บ้านนาปะเคน บ้านแก้งเหล็กเหนือ บ้านทุ่งหลวง บ้านห้วยฮ่อง บ้านลุ่มพุม (เมืองบัวระพา) บ้านน้ำแลบ บ้านนาฮาง บ้านป่งป่อ บ้านนาขาง บ้านคงยาง บ้านสบกง บ้านแก้งเต่า บ้านโนนสูง บ้านแก้งเหล็กใต้ บ้านทางแบ่งแก้งหลวง บ้านน้ำมี บ้านทางแบ่งเมืองเก่า บ้านผาชะเยาะ จุดสูมกะแดบ บ้านนาพิลาข บ้านโพนสว่าง บ้านสมสนุก บ้าน โนนลำลาน บ้านโพนงาม บ้านนากะพุง บ้านนาหว่า บ้านเหล่างาม บ้านนาเมืองแสน บ้านนาจี้กัก บ้านนาเชียงแล บ้านนาโพ บ้านใหม่ บ้านโนนสมพู บ้านนากะจั่น บ้านนาแฉะฮี้ บ้านน่าน้ำสร้าง บ้านน้อย บ้านนาผักหนอก(ใหม่) บ้านป่าผักเนา บ้านขัวจะ บ้านนาแก บ้านกกต้อง บ้านท่า บ้านเล่า บ้านห้วยสา บ้านน้ำแมง บ้านคงบัง จุดสูมเมืองวัง บ้านนาผักหนอก(เก่า) บ้านคงทอง บ้านผาพิลาข บ้านไฮ้ บ้านธาตุ(ธาตุนางกลาง) บ้านนาเตี บ้านนายม บ้านกะแด่ บ้านก้อก บ้านนาอะะ บ้านนาบอน บ้านนาซู บ้านเล่าหลวง บ้านจี้กั้ง บ้านนาสะเลาะ

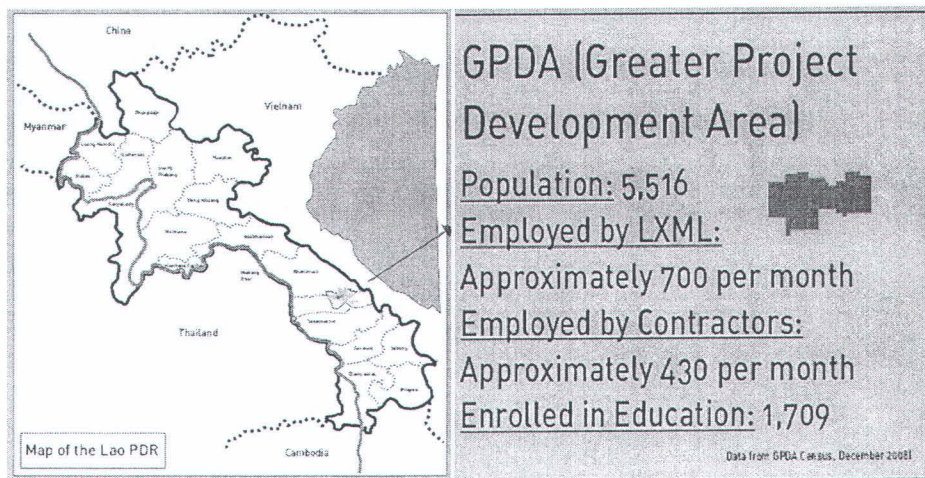
นอกจากพื้นที่ที่โครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปนสัมปทานจะอยู่ในพื้นที่ของเมืองวิละบูลีแล้ว ยังมีส่วนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ของเมืองเซโปนด้วย ได้แก่ บ้านห้วยกลู บ้านลาดสง บ้านลาดซาน บ้านฮั่ง บ้านนาทอน บ้านวังไห บ้านสะลุงเก่า บ้านสะลุงใหม่ บ้านวังพะ บ้านละอุบ

ภาพที่ 3.5 ภาพแบ่งพื้นที่ MEPA: Mineral Exploration and Production Agreement Area

3.2.3 พื้นที่เหมือง (GPDA: Greater Project Development Area)

นอกจากพื้นที่สัมปทานทั้งหมดที่ได้กล่าวมาด้านบนแล้วยังมีพื้นที่ที่ทางโครงการจูดค้น บ่อทอง-ทองแดงเซโปนดำเนินการผลิตซึ่งเป็นทั้งแหล่งแร่ที่กำลังดำเนินการขุด โรงงานที่ทำการผลิตไปด้วย และยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ในโครงการพัฒนาระดับใหญ่ที่ทางบริษัทได้เลือกเอาพื้นที่ส่วนนี้ เพื่อพัฒนาในด้านต่างๆ

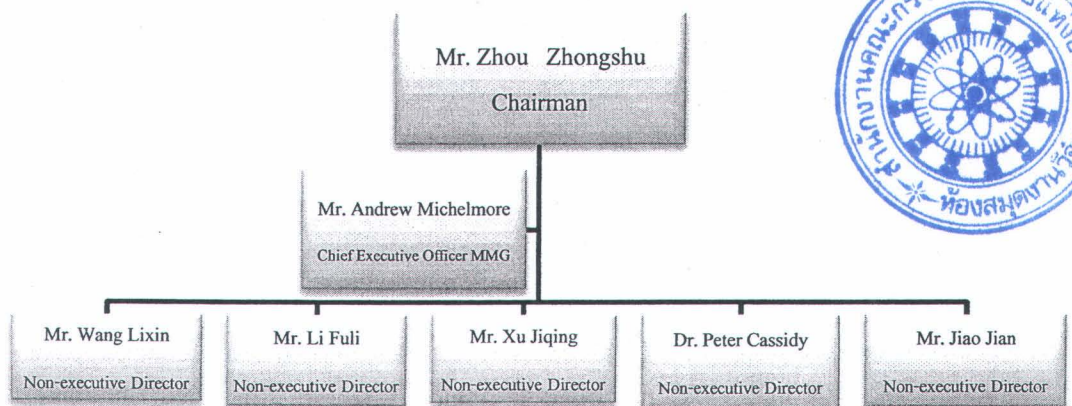

ภาพที่ 3.6 ภาพแบ่งพื้นที่ GPDA: Greater Project Development Area

พื้นที่นี้ตั้งอยู่ตอนกลางของเมืองวิไลบูลี ในเนื้อที่ ประมาณ 28,51 ตารางกิโลเมตร ประชากรทั้งหมดประมาณ 5,516 คน ถูกนับเป็นพนักงานของเหมือง ประมาณ 700 คน/เดือน เป็นพนักงานของบริษัทรับเหมาต่างๆ ประมาณ 430 คน/เดือน ผู้ที่ได้รับการศึกษามีประมาณ 1,709 คน ทั้งหมดนี้อาศัยอยู่ใน 14 หมู่บ้าน คือบ้านลาดแดงน้อย บ้านนามะลุ บ้านน้ำคืบ บ้านบุงคำ บ้านป่า บ้านพุดคำ บ้านน้ำบาป บ้านลาดแดงใหญ่ บ้านห้วยซ้วน บ้านปะดง บ้านเวียง บ้านวังยาง บ้านนาลูใหม่ บ้านโนนสะอาด บ้านโนนสะอาด บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านเมืองหลวง บ้านหนองกะแด้ง เนื่องจากทุกหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ดำเนินการทำเหมืองแร่ในปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะโดนผลกระทบโดยการย้ายสถานที่อยู่และพื้นที่ทำกิน มีทั้งหมู่บ้านที่โดนย้ายไปแล้วนั้นคือชุมชนที่อยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาเซโปน แต่หมู่บ้านต่อไปนี้จะได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาแท่งคำเนื่องจากการใกล้ชิดของพวกเขาไปยังชุมชนได้รับผลกระทบอย่างหนักและแผนการของเจ้าหน้าที่เมืองที่จะอพยพและรวมพวกเขาเข้าด้วยกัน หมู่บ้านเหล่านี้จะเชื่อมต่อกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างมากดังนี้ บ้านลาดแดงน้อย บ้านนามะลุ บ้านน้ำคืบ บ้านบุงคำ บ้านป่า บ้านพุดคำ หมู่บ้านน้ำบาป (หมู่บ้านน้ำคืบจะไปตั้งรกรากใหม่ที่บ้านน้ำบาป) หมู่บ้านลาดแดงใหญ่ (จะไปรวมกับบ้านลาดแดงน้อย อาจจะรวมไปถึงการไปตั้งรกรากใหม่ที่นั่นเลย) หมู่บ้านห้วยซ้วน (จะไปรวมกับบ้านลาดแดงน้อยแต่จะไม่ย้ายจากพื้นที่เดิม)

3.3 โครงสร้างการบริหารจัดการเหมือง

การบริหารเหมืองเป็นแบบระดับบนลงล่างซึ่งมีหัวหน้าบริหาร รอง และหัวหน้าในด้านต่างๆ ตามลำดับ ซึ่งผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นคนจีนและคนออสเตรเลีย และมีเจ้าหน้าที่คนลาวประจำอยู่ที่เซโปน และผู้บริหารจะสลับสับเปลี่ยนกันมาตรวจงานทุกๆ 6 เดือน หรือ 1 ปี

ภาพที่ 3.7 โครงสร้างคณะกรรมการบริหารเหมืองเซโปน บริษัทมินเมทัล-ล้านช้าง จำกัด

รายนามคณะกรรมการบริหารเหมืองเซโปน (Executive Committee)

- Mr Andrew Michelmores, Chief Executive Officer
- Mr David Lamont, Chief Financial Officer
- Mr Brett Fletcher, Chief Operating Officer
- Mr Michael Nossal, Executive General Manager - Business Development
- Mr Steve Ryan, Executive General Manager - Exploration
- Mr Tim Scully, Executive General Manager - Business Support

3.3.1 นโยบายการทำเหมือง

นอกจากนี้เหมืองทอง-ทองแดงเซโปนยังได้อ้างว่ามีแผนยุทธศาสตร์สังคมอย่างยั่งยืน เพื่อตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่สูญเสียความสามารถของคนรุ่นต่อไป เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองและมีวัตถุประสงค์รักษาสังคม โบราณวัตถุประกอบธุรกิจและเตรียมความพร้อมสำหรับเหมืองที่จะปิดในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นซึ่งมีอยู่ 4 เป้าหมายหลักคือ

เป้าหมายที่ 1: ความเข้าใจร่วมกันของความยั่งยืนทางสังคม

เป้าหมายที่ 2: ประโยชน์ร่วมกันของงานด้านเหมืองแร่กับผลกระทบกับชุมชน

เป้าหมายที่ 3: ความร่วมมือกับรัฐบาล

เป้าหมายที่ 4: การเคารพเพื่อนบ้าน

นโยบายและแผนยุทธศาสตร์โครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน

การเติบโต	สร้างมูลค่าอย่างฉลาด และการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ
การดำเนินงาน	การจัดการของสินทรัพย์อย่างมีคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับเติบโต
ประชาชน	การพัฒนาคนให้มีความสามารถ มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม และสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย
ธุรกิจอันชาญฉลาด	ปรับปรุงมาตรฐานอย่างต่อเนื่องและใช้นวัตกรรมเพื่อให้บรรลุผลที่ดีกว่า
ภาพลักษณ์	สร้างความน่าเชื่อถือและรักษาความไว้วางใจ มีจริยธรรม

นโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่ทางโครงการชุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน ตามที่ได้แสดงในเว็บไซต์ได้เสนอภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร และดูน่าเชื่อถือเป็นอันมากซึ่ง ในบทต่อไปจะมีการศึกษาถึงการกระทำตามแนวคิดข้างต้น

3.3.2 โครงสร้างและหน่วยงานรัฐลาวที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากเหมืองเป็นโครงการใหญ่และมีความสำคัญระดับประเทศ จึงต้องมีความเกี่ยวข้องกับหลายๆ หน่วยงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นซึ่งกันและกัน และยังช่วยเพิ่มความราบรื่นในด้านต่างๆ ในการทำงานอีกด้วย ซึ่งหน่วยงานที่ทางโครงการเหมืองต้องร่วมงานมี รัฐบาล ตัวแทนองค์กรต่างๆ ทำสัญญาการค้าทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค พร้อมทั้งให้ความสำคัญในด้านผลกระทบที่มีต่อชุมชนและมีการปรึกษาหารือกับผู้ถือหุ้นรายอื่นๆ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกโครงการที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่นั้นได้รับการเยียวยาให้ได้มากที่สุดและได้รับการพัฒนาอย่างทันทีทันใด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วด้านบนว่าโครงการเหมืองแห่งนี้เป็นโครงการขนาดใหญ่มีผลกระทบต่อคนทั้งประเทศ ทางรัฐบาลจึงต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้จึงได้มีการส่งหน่วยงานมาเพื่อสอดส่องและรายงานให้รัฐบาลทราบ ซึ่งหน่วยงานที่ทางรัฐส่งมานั้นมีทั้งมาจากหน่วยงานในระดับแขวงสะหวันนะเขตและระดับเมืองวิไลบูลี่ที่ตั้งของเหมืองด้วย ซึ่งประกอบด้วย

1) หน่วยงานรัฐบาลจากแขวงสะหวันนะเขต

1) แผนกการเงินแขวง	จำนวน 2 คน
2) แผนกพลังงานและป่อแร่	จำนวน 2 คน
3) แผนกสิ่งแวดล้อม	จำนวน 2 คน
4) หน่วยงานรักษาความปลอดภัย	

2) หน่วยงานรัฐบาลจากเมืองวิไลบูลี่

แผนกพั้วพันท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นแบบยั่งยืน จำนวน 1 คน

3) หน้าที่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐลาว

หน้าที่รับผิดชอบในการเสนอรายงานเรื่องการส่งออกผลิตภัณฑ์ทองและทองแดงสู่ตลาดต่อทั้งระดับเมือง ระดับแขวง และไปจนถึงระดับศูนย์กลางตามลำดับ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐลาวที่ร่วม งานในโครงการชุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปนมีวาระในการทำงานโครงการเหมืองเซโปนแตกต่างกันไปคือ 2 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน

4) การจ้างงานของโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน

การจ้างงาน ขึ้นอยู่กับผู้บริหารของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะมีทั้งพนักงานประจำ สัญญาจ้างชั่วคราว และลูกจ้างรายวัน ซึ่งทั้งนี้ระยะเวลาจ้างงานขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่จ้าง เช่นงานสำรวจระเบิดตกค้างจ้างรายวัน แต่งานเอกสารในสำนักงานจ้างแบบชั่วคราวระยะ 3 เดือนและอาจพิจารณาต่อสัญญาต่อ

สำหรับพนักงานที่อยู่ภายใต้การจ้างงานของบริษัทล้านช้างมิเนรัลหรือบริษัทมินเมทัล ทุกคนนั้นจะต้องอาศัยอยู่ในที่พักที่เหมืองจัดเตรียมไว้ให้นั้นก็คืออยู่ในตัวเหมืองนั่นเอง ไม่สามารถออกนอกเหมืองหลังสามทุ่มครึ่งได้โดยไม่ได้รับการอนุญาตจากหัวหน้างานแต่ละแผนก แม้แต่พนักงานของหน่วยงานพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนเองที่ได้รับสิทธิออกนอกเหมืองได้ตลอดทั้งวันก็ไม่ได้รับอนุญาตเช่นกัน ในเวลากลางคืนพนักงานทุกคนสามารถพักผ่อน พุดคุยหรือจัดงานรื่นเริงเล็กๆ น้อยๆ ได้ แต่พอถึงเวลาสามทุ่มครึ่งทุกคนไม่สามารถส่งเสียงดังได้ต้องเข้านอนอย่างเดียว ถ้าใครไม่ทำตามกฎก็จะถูกเตือนในการประชุมตอนเช้าของวันต่อมา

ส่วนพนักงานของบริษัทรับเหมารายย่อย (sub-contractor) ต่างๆ เช่น บริษัท Lotus Hall Mining, Sodexho, Siam Steel ฯลฯ นั้นจะอาศัยอยู่นอกเหมืองกับครอบครัวของตัวเองและเข้างานเป็นกะ กะกลางวันและกะกลางคืน ซึ่งแต่ละกะจะทำงานประมาณ 12 ชั่วโมง ซึ่งพนักงานเหล่านี้จะมีรถของบริษัทคอยบริการรับส่งฟรีที่จะมีการทำจุดรอไว้หลายๆ จุดตามถนนสายรอบเหมืองเหมือนป้ายรถเมล์ และจะมีการเดินรถรับส่งในแต่ละช่วงเวลาคือเวลาทำงานของแต่ละกะ หรือไม่ก็มาทำงานด้วยรถจักรยานยนต์ของตัวเองหรือบางคนก็ใช้วิธีเดินมาเองเพราะไม่มีรถประจำทาง

5) ลักษณะเพศภาวะกับการจ้างงานโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปน

ตามที่นโยบายบริหารโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซโปนได้โปรยไว้ว่าให้สิทธิเข้าถึงงาน และโอกาสพัฒนาการทำงานเท่าเทียมกันระหว่างเพศภาวะหญิง-ชาย ได้ปรากฏผลการจ้างงานและการแบ่งงานดังนี้

- พนักงานของโครงการเซโปนแบ่งตามเพศภาวะ

ตารางที่ 3.2 ตารางแสดงเพศภาวะของพนักงานของบริษัท MMG/LXML และบริษัทรับเหมา

พนักงานโครงการเซโปน (พ.ย. 2009)	เพศ			ร้อยละ (%)		คิดเป็น ผลต่าง (%)
	หญิง	ชาย	รวม	หญิง	ชาย	
พนักงาน MMG/LXML	258	1,882	2,140	12.06	87.94	75.89
พนักงานบริษัทรับเหมา	297	1,490	1787	16.62	83.38	66.76

รายย่อย						
รวมทั้งสิ้น	555	3,372	3,927	14.13	85.87	71.73

ที่มา: หน่วยข้อมูลโครงการเหมืองเซโปน เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009

จากตารางที่ 3.2 แสดงเพศภาวะของพนักงานของบริษัท MMG/LXML และบริษัท รับเหมาพบว่า สัดส่วนของเพศชายมีมากกว่าเพศหญิง ในบริษัท MMG/LXML มากกว่าเพศหญิงคิดเป็น 75.89 เปอร์เซ็นต์ ส่วนในบริษัทรับเหมารายย่อยมากกว่าคิดเป็น 66.76 เปอร์เซ็นต์ และเมื่อคิดรวมทั้งสองหน่วยงาน มีเพศชายมากกว่าเพศหญิงถึง 71.73 เปอร์เซ็นต์ในโครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองคำเซโปน

แม้แต่จำนวนพนักงานโดยรวมก็สามารถเห็นว่าเป็นการแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะได้อย่างชัดเจนนั้นปรากฏผลเป็นจริง แม้ยังไม่ได้แบ่งเป็นประเภทของงานก็เห็นความแตกต่างกันด้านปริมาณแล้ว ทั้งบริษัทมีนเมทัลกรุ๊ปเองและทั้งบริษัทรับเหมารายย่อย (sub-contractor) ทั้งหลายก็มีสัดส่วนจำนวนพนักงานผู้หญิงที่น้อยมากเพียง 14.13 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับจำนวนพนักงานที่มีมากถึง 85.87 เปอร์เซ็นต์ผู้ชาย

หมายความว่า วิสัยทัศน์ในการจ้างงานของผู้บริหารทั้งหลายตั้งอยู่บนฐานการแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะมาตั้งแต่ต้นแล้วคือจัดประเภทงานของทั้งหญิงและชายไว้อย่างชัดเจนแล้วว่างานประเภทไหนผู้หญิงควรทำประเภทไหนผู้ชายควรทำและใครสามารถทำงานประเภทใดได้ดีกว่าในทางกลับกันการจ้างงานนั้นกลับไม่มองถึงศักยภาพที่เป็นไปได้ของคนทำงานเลย ซึ่งทำให้เห็นว่ฐานคิดการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศนั้นเป็นฐานคิดหลักในการคัดคนเข้าทำงาน

เมื่อพิจารณารายละเอียดการจ้างงานตามตำแหน่งหน้าของบริษัท MMG/LXML ยังพบความแตกต่างของสัดส่วนพนักงานหญิงชายและตำแหน่งงานตามเพศภาวะ ดังตารางต่อไปนี้ ตารางที่ 3.3 ตารางแสดงเพศภาวะพนักงานประจำและชั่วคราวของบริษัท MMG/LXML

ลักษณะงาน	เพศภาวะ			อัตราร้อยละ (%)	
	หญิง	ชาย	รวม	หญิง	ชาย
งานบริหาร	37	53	90	41.11	58.89
งานธุรกิจอาเซียน	2	2	4	50.00	50.00
งานที่พัก	7	35	42	16.67	83.33
งานการก่อสร้าง	3	117	120	2.50	97.50
งานกระบวนการผลิตทองแดง	5	149	154	3.25	96.75

งานสิ่งแวดล้อม	4	62	66	6.06	93.94
งานสำรวจ	6	65	71	8.45	91.55
งานสำรวจเซโปน	10	54	64	15.63	84.38
งานการเงิน	12	10	22	54.55	45.45
งานการจัดการทั่วไป	1	2	3	33.33	66.67
งานธรณีวิทยา	10	102	112	8.93	91.07
งานกระบวนการผลิตทอง	3	62	65	4.62	95.38

ตารางที่ 3.3 (ต่อ) ตารางแสดงเพศภาวะพนักงานประจำและชั่วคราวของบริษัท MMG/LXML

ประกันสุขภาพและความปลอดภัย	10	33	43	23.26	76.74
งานทรัพยากรบุคคล	6	8	14	42.86	57.14
งานข้อมูลด้านเทคโนโลยี	2	6	8	25.00	75.00
งานห้องวิจัย	14	65	79	17.72	82.28
งานการบำรุงรักษา	12	245	257	4.67	95.33
งานเหมืองแร่(ชุด)	4	108	112	3.57	96.43
งานขายและศุลกากร	2	8	10	20.00	80.00
สำนักงานสหวันนะเขต	3	6	9	33.33	66.67
งานสังคมและความยั่งยืน	10	43	53	18.87	81.13
งาน SPDG	1	0	1	100.00	0.00
งานบรรจุและจัดส่ง	16	37	53	30.19	69.81
งานบริการด้านเทคนิค	0	1	1	0.00	100.00
งานฝึกอบรมและพัฒนา	34	100	134	25.37	74.63
สำนักงานเวียงจันทน์	8	16	24	33.33	66.67
รวมทั้งหมด	258	1,882	2,140	12.06	87.94

ที่มา: หน่วยข้อมูลโครงการเหมืองเซโปน เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009

ตารางที่ 3.3 แสดงเพศภาวะพนักงานประจำและชั่วคราวของบริษัท MMG/LXML พบว่าจำนวนพนักงานประจำและชั่วคราวบริษัท MMG/LXML ทั้งหมด 2,140 คน มีความแตกต่างด้านการจ้างงานหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น งานด้านธุรกิจอาเซียน เห็นว่ามีสัดส่วนของพนักงานหญิงและชายเท่ากัน ด้านทรัพยากรบุคคล อยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และมีเพียงตำแหน่งงานด้าน

การเงินและค่าน SPDG เท่านั้นที่มีสัดส่วนของจำนวนพนักงานผู้หญิงมากกว่าผู้ชายซึ่งก็เป็นจำนวนที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ดังนี้ งานการเงินผู้หญิง 12 คน ผู้ชาย 10 คน และงาน SPDG มีพนักงาน 1 คน เป็นผู้หญิง นอกนั้นตำแหน่งอื่นสัดส่วนจำนวนพนักงานส่วนใหญ่เป็นผู้ชายทั้งสิ้น หรือบางตำแหน่ง เช่น งานสนับสนุนและบริการ กับงานบริการด้านเทคนิค ไม่มีพนักงานผู้หญิงเลย

จากข้อมูลด้านบนแสดงให้เห็นว่า การคัดเลือกพนักงานในการทำงานแต่ละหน้าที่นั้นมีการเลือกปฏิบัติอย่างชัดเจน เพราะสัดส่วนจำนวนพนักงานผู้หญิงที่มีน้อยกว่ามาก โดยพวกเขาให้เหตุผลว่าลักษณะของงานเป็นงานของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะและยังเน้นย้ำให้เห็นอย่างชัดเจนเพิ่มขึ้นไปอีกในตำแหน่งงานที่ไม่ได้อยู่ในสำนักงานหรืองานภาคสนามนั่นเองดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.4 ตารางแสดงเพศภาวะของพนักงานนอกสำนักงาน MMG/LXML

ลักษณะงาน	เพศภาวะ			อัตราร้อยละ (%)	
	หญิง	ชาย	รวม	หญิง	ชาย
แคมป์	0	20	20	0	100
งานก่อสร้าง	0	25	25	0	100
งานสิ่งแวดล้อม	0	27	27	0	100
งานสำรวจ	6	65	71	8.45	91.55
งานกระบวนการผลิตทอง	0	4	4	0	100
งานเหมืองแร่	0	60	60	0	100
งานผลิตทองแดง	36	458	494	7.29	92.71
งานแร่หลัก	42	669	711	5.91	94.09
รวมทั้งหมด	84	1,338	1,422	5.91	94.09

ที่มา: หน่วยข้อมูลโครงการเหมืองเซโปน เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009

จากตารางที่ 3.4 พบว่า นอกจากผู้หญิงจะถูกกีดกันจากตำแหน่งงานในสำนักงานแล้วยังถูกมองข้ามศักยภาพในการทำงานภาคสนามอีกด้วย พวกเขาบอกว่าผู้หญิงจะไปทำงานประเภทนั้นได้อย่างไรเพราะเป็นงานที่ต้องใช้กำลังและทักษะอย่างมากซึ่งผู้หญิงไม่ค่อยมี จากตัวเลขสัดส่วนจำนวนพนักงานนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้รู้ว่ามียางงานสำรวจ งานผลิตทองแดง และงานแร่หลักเท่านั้น แต่ก็ยังอยู่ในสัดส่วนที่น้อยมากคือ งานสำรวจ มีสัดส่วนพนักงานหญิงเพียง 8.45 เปอร์เซ็นต์ แต่พนักงานผู้ชายถึง 91.55 เปอร์เซ็นต์ ส่วน งานผลิตทองแดง มีสัดส่วนพนักงานหญิงลดลงอีกคือ 7.29 เปอร์เซ็นต์ พนักงานผู้ชายเพิ่มขึ้นเป็น 92.71 เปอร์เซ็นต์ แต่งานที่มีสัดส่วนพนักงานหญิงยิ่ง

น้อยกว่าพนักงานชาย นั่นคืองานแร่เหล็กที่มีพนักงานหญิงเพียง 5.91 เปอร์เซ็นต์ ส่วนจำนวนพนักงานชายก็เพิ่มขึ้นตามลำดับคือ 94.09 เปอร์เซ็นต์ ส่วนประเภทงานที่เหลือนั้นเป็นงานที่ไม่มีจำนวนผู้หญิงอยู่เลย

จากตารางดังกล่าวทำให้เห็นการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานชัดเจนมากขึ้นเพราะผู้ชายถูกให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกแต่ผู้หญิงกลับถูกมองข้ามไป โดยที่ไม่อาจรู้เลยว่าผู้หญิงที่เหล่านั้นอาจมีความสามารถและทำได้ดีกว่าผู้ชายที่ถูกจ้างก็เป็นได้ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่พนักงานที่ขึ้นตรงกับบริษัท MMG/LXML เท่านั้นที่มีสัดส่วนพนักงานที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะแม้แต่พนักงานของบริษัทรับเหมารายย่อยก็อยู่ในสถานการณ์เดียวกันด้วยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.5 ตารางแสดงจำนวนพนักงานบริษัทรับเหมารายย่อยของบริษัท MMG เติมเวลาตาม

เพศภาวะ

หน่วยงาน	เพศภาวะ			อัตราร้อยละ (%)	
	หญิง	ชาย	รวม	หญิง	ชาย
Ausenco	0	4	4	0	100
Boart Long year	6	32	38	15.79	84.21
Drivers	0	11	11	0	100
EDL	0	3	3	0	100
Khounxay	0	3	3	0	100
Lao Guard Service	3	18	21	14.29	85.71
LMAP	0	2	2	0	100
Localization Project	80	48	128	62.50	37.50
Lotus Hall ⁵	82	442	524	15.65	84.35
Momoet	0	17	17	0	100
MCD (Mechanic)	0	23	23	0	100
MVDC	13	129	142	9.15	90.85
Siam Steel	0	1	1	0	100
SINC-LAO Co.,Ltd	0	15	15	0	100
Sirixincrushing	3	155	158	1.90	98.10

⁵ บริษัทของไทยที่รับเหมารื้อถอนและการขุดเจาะและผลิตแร่เหล็กในเหมืองเซโปน

Sedexho ⁶	71	49	120	59.17	40.83
รวมทั้งหมด	258	952	1210	21.32	78.68

ที่มา: หน่วยข้อมูล โครงการเหมืองเซโปน เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009

จากตารางที่ 3.5 พบว่าการจ้างงานพนักงานเต็มเวลาของบริษัทของบริษัทรับเหมารายย่อยนั้นยังมีความแตกต่างของสัดส่วนพนักงานด้านเพศภาวะอย่างชัดเจนเพราะมีเพียงแค่บริษัท Localization Project และบริษัท Sodexho เท่านั้นที่มีจำนวนพนักงานผู้หญิงมากกว่าพนักงานผู้ชายคือบริษัท Localization Project มีสัดส่วนพนักงานผู้หญิงมี 62.50 เปอร์เซ็นต์ พนักงานผู้ชาย 37.50 เปอร์เซ็นต์ ส่วนบริษัท Sodexho มีสัดส่วนพนักงานผู้หญิง 59.17 เปอร์เซ็นต์ และพนักงานผู้ชาย 40.83 เปอร์เซ็นต์ ส่วนบริษัทที่เหลือนั้นมีสัดส่วนพนักงานผู้หญิงเพียงน้อยนิดเท่านั้นและมีหลายบริษัทที่ไม่มีพนักงานผู้หญิงเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบรรดาบริษัทรับเหมารายย่อยเต็มเวลาก็ให้ความสำคัญและสนใจต่อพนักงานผู้ชายมากกว่าเนื่องด้วยประเภทของงานที่ต้องใช้กำลังเป็นหลักนั่นเอง

เนื่องจาก บริษัทรับเหมารายย่อยส่วนมากจะเข้ามาในรูปแบบบริษัทที่ทำเกี่ยวกับการก่อสร้างและอุปกรณ์การก่อสร้างทั้งหลายจึงทำให้คนส่วนมากคิดว่างานเหล่านั้นเป็นงานของผู้ชาย ส่งผลให้มีสัดส่วนการจ้างงานพนักงานผู้ชายมากกว่าพนักงานผู้หญิงเพราะผู้ชายทำงานได้ดีกว่าผู้หญิง ไม่เว้นแม้แต่บริษัทรับเหมารายย่อยชั่วคราวเองก็ตามดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.6 ตารางแสดงจำนวนพนักงานบริษัทรับเหมารายย่อยชั่วคราวตามเพศภาวะของบริษัท

MMG/LXML

หน่วยงาน	เพศภาวะ			อัตราร้อยละ (%)	
	หญิง	ชาย	รวม	หญิง	ชาย
Boart long year	4	157	161	2.48	97.52
Khounxay	7	108	115	6.09	93.91
Lao Guard Service	17	264	281	6.05	93.95
MCD (Mechanic)	5	2	7	71.43	28.57
SODEXHO	6	4	10	60.00	40.00
รวมทั้งหมด	39	535	574	6.79	93.21

ที่มา: หน่วยข้อมูล โครงการเหมืองเซโปน เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009

⁶ บริษัทของไทยที่รับเหมาเรื่องการทำอาหารเลี้ยงพนักงานในเหมืองเซโปน

จากตารางที่ 3.6 พบว่าในจำนวนบริษัทรับเหมารายย่อยชั่วคราว 5 บริษัทมีเพียง 2 บริษัทที่มีสัดส่วนการจ้างพนักงานผู้หญิงมากกว่าพนักงานผู้ชายคือ บริษัท MCD (Mechanic) มีสัดส่วนการจ้างงานพนักงานผู้หญิงถึง 71.43 เปอร์เซ็นต์ และพนักงานผู้ชายเพียง 28.57 เปอร์เซ็นต์ และบริษัท Sodexho ที่มีสัดส่วนการจ้างงานพนักงานผู้หญิง 60 เปอร์เซ็นต์ และพนักงานผู้ชาย 40 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก 3 บริษัทที่เหลือมีสัดส่วนการจ้างพนักงานผู้หญิงทั้งหมดและอยู่ในสัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เช่น บริษัท Boart long year ที่มีสัดส่วนพนักงานผู้หญิงน้อยมากคือเพียงแค่ 2.48 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยมากและเนื่องจากเป็นบริษัทรับเหมารายย่อยชั่วคราว จึงทำให้พนักงานทุกคนที่ถูกว่าจ้างมีความเสี่ยงในการทำงานอย่างมาก เพราะไม่รู้ว่เมื่อไหร่จะหมดวาระในการทำงานหรือเมื่อไม่มีงานทำแล้วจะไปทำอะไรต่อดี อนาคตคือความไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

จากตารางการเปรียบเทียบตำแหน่งหน้าที่การทำงานตามเพศภาวะทั้งหมด (ตาราง 3.2-3.6) ด้านบนอาจทำให้กล่าวได้ว่า ระบบการจ้างงานได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการคัดกรองพนักงานไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า งานประเภทไหนเหมาะกับผู้หญิงและงานประเภทไหนเหมาะกับผู้ชายคือจัดการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศไว้แล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นในจำนวนพนักงานในแต่ละตำแหน่งนั้นมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านของเพศและเพศภาวะ การจ้างงานในระบบอุตสาหกรรมทำเหมืองนั้นมุ่งเน้นบทบาทการทำงานของแรงงานชายเป็นหลักในทุกด้านโดยมีความต่างกันประมาณ 4-6 เท่า การแบ่งงานกันทำระหว่างเพศโดยแบ่งจากเพศภาวะนั้นเห็นชัดเจนว่างานของผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นงาน “ในสำนักงาน” ได้แก่ งานบัญชี งานบริหารทั่วไป งานติดต่อประสานงานกับท้องถิ่น งานทางสังคม ผูกอบรม ส่วนงาน “นอกสำนักงาน” เช่น วิศวกร ช่าง การสำรวจ ฯลฯ นั้นแทบจะเป็นผู้ชายเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะงานขั้บรตที่ไม่มีผู้หญิงถูกคัดเลือกเลย

การจ้างงานผู้หญิงที่มีปริมาณน้อยกว่าผู้ชายอย่างเห็นได้ชัดของโครงการนั้นยังคงใช้มุมมองการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศที่มุ่งเน้นไปที่ผู้ชายเป็นหลัก ด้วยเหตุผลของการทำงานท่ามกลางบริบทที่ห่างไกลทุรกันดารในทัศนะของโครงการอาจมองว่า “ไม่เหมาะกับผู้หญิง” ซึ่งหากแนวความคิดนี้เป็นจริงผู้หญิงจึงถูกกีดกันออกจากงาน โครงการเหมืองอย่างเห็นได้ชัด

ในส่วนบทบาทของผู้หญิงในการทำงานในโครงการทำเหมืองนั้นมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทการทำงานจากสังคมเดิมไปมาก เพราะการเข้ามาของโครงการทำเหมืองทำให้เกิดการจ้างงานที่หลากหลายมากขึ้นและถูกมองว่าเป็นงานที่น่ายอมรับในชุมชน ผู้หญิงท้องถิ่นที่ไม่มีความรู้ได้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานในเหมืองโดยทำงานที่ใช้แรงเป็นหลักแต่ถูกมองว่า “ไม่หนัก” เท่ากับผู้ชาย ได้แก่ งานค้ายหญา งานทำความสะอาด งานขับรถขนแร่ งานธุรการ ฯลฯ สำหรับผู้ที่ไม่เข้ามาทำงาน

ในเมืองก็หันไปรวมกลุ่มกับคนอื่นๆ แล้วไปเข้าร่วมในโครงการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งรวมอยู่ในงานพัฒนาท้องถิ่น เช่น งานทอผ้า ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ซึ่งงานต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นงานที่ผู้หญิงส่วนใหญ่กล่าวว่า “พอใจ” ที่มีส่วนร่วม

การที่โครงการชุดคั่นบ่อทอง-ทองแดงเซโปนมีโครงการที่ให้ความช่วยเหลือชุมชนและเล็งเห็นความสำคัญของเพศภาวะ แสดงให้เห็นในการบอกเล่าของ ตาทิดคำพา ที่เป็นคนเก่าคนแก่ของหมู่บ้าน ตัวเองไม่ได้รับผลประโยชน์อะไรจากโครงการแต่ลูกสาวของแกก็ได้มีงานทำเพราะเหมืองแห่งนี้ แกเล่าให้ฟังว่า แก อายุ 62 ปีเป็นมัคนายก ช่วยงานวัดหรือเรื่องเกี่ยวกับงานบุญทุกอย่าง มีลูก 9 คน แต่ยังเหลือแค่ 4 คน ส่วนใหญ่เสียชีวิตเพราะปัญหาสุขภาพ

“เมื่อก่อนตาเป็นทหารแนวลาภรักษาดี แล้วลาบวช 6 ปี หลังจากสึกแล้วไปเป็นทหารต่อต้านอยู่เขตย่อย 912 ลาภอิสระได้ 7 ปีแล้วทำต่อจนถึงสงครามอเมริกา ต่อมาไปเป็นพนักงานขนขวายไม่ให้ตากข้าวตากของ ให้ใส่เสื้อผ้าดำเพราะกลัวเครื่องบินจะยิง ลูกของตากก็ไปเป็นทหารเช่นกัน แต่พอหลังจากที่ตาถูกยิงขณะไปสำรวจทองแล้วบาดเจ็บนั้นตากก็ได้ลาออกจากงานที่ทำให้พรรค รัฐบาลเพราะเสียกำลังใจที่ถูกทะเลาะ ตอนนี้อยู่ดำรงชีวิตอยู่กับยายสองคน แต่ยังมีลูกชาย 2 คน หญิง 2 คนที่อยู่บ้านติดกันคอยดูแลอยู่โดยเฉพาะลูกสาวคนสุดท้อง หลังจากออกจากการเป็นพนักงานของรัฐแล้วก็มาเป็นมัคนายก ถ้าไม่มีเงินใช้ก็ไปเป็นยามเหล็กที่ค่ายทหารได้ประมาณปีครึ่ง แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ทำอาชีพยามแล้ว เมื่อก่อนอยู่บ้านวังควายแต่หลังจากปีค.ศ. 1975 แล้วย้ายมาอยู่หมู่บ้านบุงคำจนถึงปัจจุบันเพราะลูกหลานให้มาอยู่ด้วย ในครอบครัวของตามีลูกสาวคนสุดท้องไปทำงานตรวจระเบิดที่เหมือง”

(สัมภาษณ์ ตาทิดคำพา เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ. 2010)

เป็นที่น่าสังเกตว่าลูกสาวในเรื่องเล่าที่เป็นผู้หญิง ได้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอันตรายอย่างระเบิด ถ้ามองในมุมมองของนักสตรีนิยมแล้วจะเห็นว่าการทำงานที่ทางเหมืองเอาผู้หญิงเข้าสู่กระบวนการที่ก่อให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตนั้นอาจเป็นเพราะผู้หญิงเป็นคนละเอียดอ่อนซึ่งเป็นการผลิตซ้ำแนวความคิดเดิมในระบบปิตาธิปไตย

ส่วนผู้หญิงที่มาจากพื้นที่อื่นๆ นั้นมักเข้ามาทำงานในสำนักงาน ผู้หญิงเหล่านี้เป็นผู้หญิงที่เป็นชนชั้นกลางที่ “ได้รับการศึกษาดี” ซึ่งได้รับการจ้างงานแตกต่างจากผู้หญิงท้องถิ่นเป็นอย่างมาก แต่ทว่าเมื่อมีการเปลี่ยนผู้บริหารมาเป็นชาวจีนแล้วนั้นทำให้พนักงานถูกเลิกจ้างไปหลาย

ร้อยละ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีนัก และหลังจากมีการเปลี่ยนผู้ บริหารแล้วนั้นการรับ พนักงานใหม่โดยเฉพาะคนที่นั่นส่วนมากจะมุ่งเน้นไปที่แรงงานผู้ชาย ส่วนจำนวนการจ้าง แรงงานหญิงถูกลดทอนลงไปอย่างชัดเจน

หมายความว่าพนักงานทุกคนไม่ว่าแผนกใดก็ตาม วันทำงาน วันหยุดนั้นขึ้นกับตำแหน่ง ที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่คือ คนต่างชาติ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่สำนักงาน และพนักงานจากต่างถิ่นนั้น จะทำงานตั้งแต่ 6 โมงเช้าถึง 6 โมงเย็น จะมีสองแบบคือ ระดับ Senior จะทำงาน 14 วัน หยุด 7 วัน ส่วนรุ่น Junior นั้นจะทำงาน 28 วันหยุด 14 วันส่วนพนักงานรายวันนั้นจะทำงาน 30 วันหยุด 7 วัน แต่ในช่วงที่หยุดนั้นจะไม่ได้เงินค่าจ้างใดๆ ทั้งสิ้น พนักงานถาวรของเมืองจะไม่มีสัญญาหรือ กำหนดในการทำงานหมายความว่าทำงานได้ตลอดไปจนกว่าจะลาออกเอง

ตามการสัมภาษณ์พูดคุยกับพนักงานในเมืองที่มีตำแหน่งงานค่อนข้างสูงโดยเฉพาะผู้ ที่มาจากต่างพื้นที่ เห็นว่าโครงการเมืองเซโปนนี้เป็นโครงการที่ให้สวัสดิการแก่พนักงานดี พอสมควรคือ เงินเดือนทั้งหมดจะโอนเข้าบัญชีให้โดยตรงโดยไม่ให้พนักงานจับเงินเดือนเลยจะเอา เงินมาใช้ได้ก็ต่อเมื่อออกจากเมืองแล้วเท่านั้น หรือเวลากลับบ้านแล้วค่อยเอาติดตัวมาเอง เพราะ พวกเขาถือว่าในเมืองไม่จำเป็นต้องใช้เงินอาหารการกินมีพร้อมไว้คอยบริการตามเวลาอยู่แล้ว และเมื่อมีปัญหาสุขภาพก็มีหน่วยแพทย์ให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง ไม่ต้องกังวลอะไรทั้งสิ้น

เนื่องจาก เมือง ครอบคลุมอาณาเขตที่กว้างขวาง การควบคุมพนักงานในเมืองก็มี กฎระเบียบอย่างเคร่งครัดอยู่แล้ว การบริหารจัดการการทำงานในเมืองก็มีหน่วยงานรับผิดชอบ อย่างชัดเจน ยังเหลือก็เพียงขอบเขตพื้นที่ที่ต้องได้มีการปกครองอย่างเข้มงวดจึงต้องแบ่งพื้นที่การ ปกครองออกเป็นหลายเขตเพื่อสะดวกในการควบคุมดูแลพื้นที่ที่เหมาะสมและง่ายต่อการ บริหารงานของพนักงานเมืองจึงได้แบ่งเขตพื้นที่ดังนี้

3.4 พื้นที่โครงการพัฒนาเซโปน (SPDA: Sepon Project Development Area)

เป็นพื้นที่ที่มีโครงการพัฒนาเซโปนเข้ามามีส่วนร่วมในการเยียวยาชาวบ้านที่อาศัยอยู่ ในขอบเขตพื้นที่การทำเหมืองซึ่งถูกย้ายออกไปจากพื้นที่ มีประชากรทั้งหมด 9 หมู่บ้านด้วยกันคือ บ้านหนองกะแด่ บ้านวังยาง บ้านเมืองหลวง บ้านเวียง บ้านนาลูใหม่ บ้านโพนสะอาด บ้านโนน สะอาด บ้านโนนสมบูรณ์ และบ้านปะดง มีประชากรทั้งหมด 1,939 คน ถูกรับเป็นพนักงานของ เมือง ประมาณ 150 คน/เดือน เป็นพนักงานของบริษัทรับเหมาต่างๆ ประมาณ 320 คน/เดือน ผู้ที่ ได้รับการศึกษามีประมาณ 466 คน

เนื่องจากบริษัทได้มีพันธะสัญญากับรัฐบาล ส.ป.ป.ลาวว่า เมื่อเข้ามาดำเนินธุรกิจในพื้นที่
แผ่นดินนี้ต้องได้ทำการพัฒนาทั้งพื้นที่และชุมชนด้วย ดังนั้น โครงการขุดค้นบ่อทอง-ทองแดงเซ
โปนจึงนัยสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจลาวผ่าน การใช้ขายสินค้าและการบริการของลาว การ
จ้างงาน การฝึกอบรม โครงการงานการพัฒนาชุมชนผ่านเงินทุนออมทรัพย์เซโปน การปรับปรุงพื้นฐาน
โครงสร้าง การสร้างธุรกิจ ให้กับชุมชนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีหมู่บ้านในพื้นที่โครงการ
พัฒนาเซโปน จำนวน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านหนองกะแดง หมู่บ้านวังยาง หมู่บ้านนา
คูใหม่ หมู่บ้านเวียง หมู่บ้านปากง หมู่บ้านโนนสะอาด หมู่บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่บ้านโพนสะอาด
หมู่บ้านเมืองหลวง

ชุมชนที่ผู้ศึกษาจะใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นพื้นที่ที่เรียกว่า “พื้นที่พัฒนาเซโปน” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการโยกย้าย และตั้งขึ้นใหม่ ทั้งในพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่และมีทั้งหมด 9 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านหนองกะแด้ง หมู่บ้านวังยาง หมู่บ้านนาตุ้มใหม่ หมู่บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่บ้านโนนสะอาด หมู่บ้านโพนสะอาด หมู่บ้านป่าดง หมู่บ้านเวียง และหมู่บ้านเมืองหลวง ซึ่ง

สายหลัก ประมาณ 30 กว่ากิโลเมตร จึงทำให้การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านถึงตัวเมืองพบกับความยุ่งยากลำบากเนื่องจากเส้นทางระหว่างหมู่บ้านกับเมืองนั้นเป็นถนนดินแดงที่เต็มไปด้วยหลุมบ่อ พอถึงหน้าฝนถนนดังกล่าวก็จะเต็มไปด้วยโคลนตมแต่ช่วงหน้าแล้งก็เต็มไปด้วยละอองฝุ่น และจะมีรถโดยสารวิ่งเพียงคันเดียวและวิ่งไม่เกินสองครั้งต่ออาทิตย์ เพราะฉะนั้นเวลาที่ชาวบ้านจะเข้าไปทำธุระต่างๆ หรือเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยหากจะเดินทางไปในเมืองต้องใช้เวลาเป็นวัน

เนื่องจากบ้านหนองกะแด้งตั้งอยู่ในป่าที่ห่างไกลจากถนนใหญ่การเดินทางไปมาระหว่างตัวเมืองและหมู่บ้านอย่างยากลำบาก อีกทั้งชาวบ้านยังขาดสาธารณูปโภคต่างๆ ที่จำเป็น ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1999 ทางคณะพรรคฯ และอำนาจการปกครองเมือง จึงได้มีการปรับปรุงหมู่บ้าน โดยให้ชาวบ้านย้ายจากที่ตั้งเดิมเพื่อไปตั้งบ้านใหม่ในสถานที่ที่ทางการได้จัดไว้ให้ โดยให้บ้านหนองกะแด้งย้ายไปตั้งบ้านอยู่รวมกันกับบ้านโพนสะอาดที่ตั้งอยู่สามเหลี่ยมของถนน 28A ที่เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างตัวเมืองสู่เมืองแร่ และหมู่บ้านหนองกะแด้งเดิม

ต่อมาใน ค.ศ. 2003 บ้านหนองกะแด้งได้โยกย้ายอีกครั้งเพื่อไปรวมกับบ้านโพนสะอาด โดยอิงใส่ทิศทางการปรับปรุงการปกครองของคณะพรรคฯ และอำนาจการปกครองเมืองวิไลบูลี ในการรวมเอาหมู่บ้านเล็กเข้ากันเพื่อความสะดวกในการปกครองและความเป็นระเบียบในการตั้งหมู่บ้าน อีกประการหนึ่งคือ เนื่องจากสถานที่ตั้งบ้านในเขตสามเหลี่ยมนั้นทางเหมืองแร่จะมีการขุดค้นแร่ทองในพื้นที่ดังกล่าว และต่อมาในปี ค.ศ. 2007 บ้านโพนสะอาดได้รวมเข้าเป็นบ้านเดียวกันกับบ้านหนองกะแด้งและเรียกชื่อบ้านว่า “บ้านหนองกะแด้ง” นับแต่ปี ค.ศ. 2007 เป็นต้นมา

ปัจจุบันบ้านหนองกะแด้ง มีประชากรทั้งหมด 470 คน ผู้หญิง 241 คน ผู้ชาย 439 คน ประด้วย 85 ครัวเรือน อาชีพหลักทำไร่ ทำนาและอาชีพเสริม จักสาน ทอผ้า ตีเหล็ก ปลูกพืชสวน และเป็นกรรมกรรับจ้างในเมืองแร่

ข) บ้านปาดง เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับผลกระทบนั่นก็คือ บ้านปาดง ชาวบ้านปาดงเป็นชนเผ่าบรู มากอง และศรี ซึ่งเผ่ามากองเยอะที่สุด ปัจจุบันบ้านปาดงมี 59 ครอบครั้ว มีพลเมือง 276 คน หญิง 129 คน ก่อนทศวรรษที่ 1980 ประชาชนมีอาชีพหลักคือทำไร่ปลูกข้าว เก็บเกี่ยวข้าวได้เยอะเพราะดินยังดีอยู่จึงสามารถเก็บไว้กินได้ตลอดปี

ค) บ้านนาลูใหม่ แต่เดิมมีชื่อเรียกบ้านนาลู เป็นหมู่บ้านที่มีมานานแล้ว ซึ่งตั้งห่างจากโครงการเหมืองทองไปประมาณ 10 กว่ากิโลเมตร ทั่วหมู่บ้านมีประชากรทั้งหมดจำนวน 172 คน หญิง 91 คน ชาย 81 คน ประกอบด้วย 34 ครัวเรือน ประชากรในหมู่บ้านประกอบด้วยหลายชาติพันธุ์ เช่น ชาติพันธุ์ มากองมีประมาณร้อยละ 56 ชาติพันธุ์ผู้ไทร้อยละ 12 ส่วนที่เหลือร้อยละ 24 เป็นชาติพันธุ์ลาวเทิง ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เป็นภาษามอน-ขะแมร์ และใช้ภาษาลาวเป็นภาษา

ทางการ ในทศวรรษ ค.ศ. 1960 ประชาชนต้องพากันอพยพไปอาศัยอยู่ในถ้ำใกล้บ้านแท่งคำ เพื่อหลบหนีจากสงครามอเมริกาที่เข้ามาสู่ประเทศไทย แต่เมื่อสงครามสิ้นสุดลงประชาชนจึงกลับคืนมาบ้านเก่าเพื่อทำมาหากิน

ง) บ้านเวียง เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่สุดในบรรดาหมู่บ้านที่ผู้ศึกษาได้เอามาเป็นกรณีศึกษา จากการบอกเล่าของพ่อเต่าสีดาแนวโสมบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ทำให้รู้ว่าเป็นหมู่บ้านโบราณซึ่งได้ตั้งขึ้นตั้งแต่ก่อนศึกไล่ไทกวาด ในระหว่างกลางศตวรรษที่ 18-19 ซึ่งปัจจุบันนี้มีอายุประมาณ 300-400 ปี ที่ได้ชื่อว่าบ้านเวียงก็เพราะว่าในสมัยโบราณนั้นเป็นป่าทึบและมีภูเขามาก ภูเขาล้อมรอบ และมีสัตว์ป่ามากเช่น เสือ ช้างป่า ควายป่า กวาง ฟาน ชะนี ฯลฯ (ตามการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเวียง (ผู้ใหญ่เจ็ด) และตาสีดา พร้อมด้วยผู้เฒ่าผู้แก่บ้านเวียงทำให้รู้ว่า แต่โบราณกาลเป็นหมู่บ้านของชนเผ่าผู้ไท ซึ่งทุกวันนี้ก็ยังเป็นอยู่

บ้านเวียงในปัจจุบันมี 102 หลังคาเรือน มีพลเมืองอยู่ 826 คน หญิง 425 คน ตามการบอกเล่าของลุง กานิน อายุ 60 ปี ท่านเป็นคนลาวเทิง ชนเผ่าตริ เกิดอยู่บ้านเวียง มีภรรยาเป็นผู้ไท (แต่พ่อตาท่านก็เป็นคนลาวเทิง) ท่านเล่าให้ฟังว่า ในเมื่อก่อนนั้นบ้านเวียงเป็นบ้านชนเผ่าลาวเทิงอยู่ก่อนศึกไล่ไทกวาด เชื้อสายของลุงกานินอยู่บ้านเวียงตั้งแต่สมัยปู่ทวด ย่าทวด จนถึงปัจจุบันนี้ก็ 6 ชั่วคนแล้ว หลังจากปู่ทวดของท่านเสียชีวิตลงด้วยโรคชนิดหนึ่งหมู่บ้านแห่งนี้ก็แตกออกเป็นบ้านร้าง ต่อมาจึงได้มีชนเผ่าผู้ไทเข้ามาอาศัยอยู่ แต่เมื่อเข้ามาแล้วกลับทำผิดจารีตของชนเผ่าลาวเทิง ประชาชนชนเผ่าผู้ไทล้มตายเป็นจำนวนมากแม้แต่พระภิกษุในวัดก็มรณภาพไปด้วยจึงแตกออกไปอยู่บ้านอื่น บ้านเวียงนี้จึงกลายเป็นบ้านร้างอีกครั้ง

ดังนั้นชนเผ่าลาวเทิงจึงกลับมาอยู่บ้านเวียงนี้อีกครั้งเริ่มต้นมี 4 ครอบครัว ต่อมา มี 29 ครอบครัว จนถึงสมัยสงครามทำลายชนเผ่าลาวเทิงก็ยังอาศัยอยู่หมู่บ้านนี้ 27 ครอบครัว แล้วลุงกานินและชาวบ้านก็ได้ย้ายออกจากหมู่บ้านไปบ้านเวียงจึงได้กลายเป็นหมู่บ้านร้างอีกครั้งหนึ่ง

ภายหลังประเทศได้รับการปลดปล่อยแล้ว ปี ค.ศ. 1994 ชนเผ่าผู้ไท จำนวน 14 ครอบครัว ได้ย้ายกลับมาอยู่ที่หมู่บ้านเวียงอีกครั้งหนึ่งและเพิ่มขึ้นอีกเรื่อยๆ ลุงกานินเองก็กลับมาอยู่บ้านเวียงนี้อีกครั้งในปี 2003 พร้อมกับอีกหลายครอบครัว ปัจจุบันนี้ในหมู่บ้านเวียงมีชนเผ่าผู้ไทอาศัยอยู่ 23 ครอบครัว และชนเผ่าลาวเทิง 8 ครอบครัว ซึ่งทั้งสองชนเผ่านี้มีความรู้เรื่องป่าอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของสมุนไพรทั้งหลายเพราะเมื่อก่อนมีหมอเย่า(หมอสมุนไพร)ประจำหมู่บ้าน

จ) บ้านวังยาง เป็นบ้านเผ่าบรูซึ่งมีมะกองและตริอยู่ร่วมกันแต่มะกองมากกว่า เมื่อก่อนชาวบ้านวังยางอยู่บ้านวังเบาซึ่งเป็นบ้านเก่าแก่อายุประมาณ 200 ปีแล้วเพราะบ้านวังเบาถูกน้ำท่วมทุกปี ชาวบ้านจึงย้ายออกมาอยู่บ้านใหม่อยู่ด้านขวาฝั่งเซเกาะ (โนน) อยู่ใกล้กับวังยาวของเซเกาะ

เรียกว่า บ้านวังยาว ต่อมาภายหลังปลดปล่อยประเทศจึงเรียกว่า บ้านวังยาง ปีค.ศ. 2005 เพื่อปฏิบัติตามแผนพัฒนาชนบทของเมือง ชาวบ้านจึงพากันย้ายออกมาอยู่ริมถนนเลขที่ 28A จนถึงทุกวันนี้

ปัจจุบันบ้านวังยางมี 61 หลังคาเรือน 58 ครอบครัว มีพลเมือง 348 คน หญิง 191 คน มีพนักงานทำงานในเหมืองถาวรอยู่ที่เหมืองมี 36 คน หญิง 11 คน และคนที่ทำงานชั่วคราวมี 9 คน หญิง 4 คน

จะเห็นว่าในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเหมืองทั้ง 9 หมู่บ้านนั้น ต้องมีการโยกย้ายที่ตั้งหมู่บ้านหรือที่ทำกินตามนโยบายของโครงการเหมืองเซโปน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่และอยู่ในพื้นที่นี้มานาน มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งน้ำธรรมชาติ เมื่อโครงการเหมืองเซโปนได้เข้ามาขุดค้นสายแร่และเข้ามาตั้งเหมือง ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ดังนั้นในบทต่อไปจะวิเคราะห์ถึงผลกระทบด้านต่างๆ เมื่อโครงการเหมืองได้เข้ามาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมอย่างไร และมีผลต่อการแบ่งงานกันทำเชิงเพศภาวะหรืออำนาจระหว่างเพศภาวะหรือไม่อย่างไร